

ALAK

﴿ ۹۶ ﴾ سُورَةُ الْعَلَقِ

Buna İkra' sûresi ve sûrei Alak dahi denilir. Mekkî olduğunda hiç hılâf yoktur. Ancak ilk nâzil olan bu mudur? Değil midir? Bunda ihtilâf edilmiştir: İbni Cerîr ve Kebîrde Taberanî Ebî recai Utaridîden şöyle rivayet eylemişlerdir: Demiş ki Ebu Musel'eş'arî bize İkrâ eder, ya'ni Kur'an ta'lim eylerdi, bizi halka halinde

oturdurdu. Üzerinde iki beyaz sevb vardı, bu Sûreyi: « اِقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ » tilâvet ettiğinde «Bu

Sûre Muhammed sallâllahü aleyhi vesellem Hazretlerine ilk nâzil olan Sûredir, der idi, bunun gibi

Müstedrekte Hâkim, Delâilde Beyhekî Hazreti Aişeden de rivayet etmişlerdir. Bir çokları Mücahidden de:

«Kur'andan ilk nâzil olan « اِقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ », sonra « نَ وَالْقَلَمِ » dir diye nakl

eylemişlerdir. Buna mukabil Buharî ve Müslim, Ebî Seleme ibni Abdirrahmandan şunu rivayet etmişler:

Demiş ki: Câbir ibni Abdillaha: Kur'andan evvelâ inzal olunan hangisidir? Diye sordum «

اِقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ » diyolar dedim. «Ben size Resûlullahın «يَا أَيُّهَا الْمَدَّثِرُ

bize tahdîs ettiğini tahdîs eyliyorum dedi diye hadîsi sevk ile bir istidlâl yapılmıştır. Bu hadîste fetreti

vahiyden bahsederken şöyle denilmiştir: Ben yürüyordum o esnada Semadan bir ses işittim gözümü

kaldırdım, bir de gördüm ki Hirâda başına gelen Melek Sema ile Arz arasında bir kürsîde oturmuş, ondan

korktum, döndüm, « زَمَلُونِي زَمَلُونِي » dedim, o vakit «

يَا أَيُّهَا الْمُدَّثِّرُ قُمْ فَأَنْذِرْ وَرَبَّكَ فَكَبِّرْ وَثِيَابَكَ فَطَهِّرْ وَالرُّجْزَ
فَأَهْجُرْ » i inzal buyurdu, derken

Sh:»5944

vahiy kızıştı tetabü' etti اهـ . Bunda görülüyor ki Melekin daha evvel Hirâda gelmiş olduğu anlatılmıştır.

Daha evvel Hirâda gelmiş olduğu anlatılmıştır. Daha evvel Hirâda Melekin gelmesi ise « اِقْرَأْ » ın

nüzulüdür. Şu halde bunun ma'nası ilk nübüvvet için « اِقْرَأْ » nâzil olmuştu, fetreti vahiyden sonra ilk

risalet ve da'vet için « مَدَّثِرٌ » nâzil oldu demektir. Bir de Fatihada geçtiği üzere Delâilde beyhekî ile

Vâhidinin Yunüs ibni Bükeyr tarikıyla Yunüs ibni Ömerden, babasından, Ebî Meysere Amr ibni Şürehbîlden

tahric eyledikleri ricalı sikat olan bir hadîsi mürsel ile ihticac olunarak Fatihanın evvel nâzil olduğu

söylenmiştir. Câbir ibni Zeyd de evvel nâzil olan « اِقْرَأْ » sonra « ن » sonra «

يَا أَيُّهَا الْمُدَّثِّرُ » sonra « يَا أَيُّهَا الْمَزْمَلُ » sonra Fatiha olduğuna cezm eylemiştir.

Lâkin bu ihtilâflı görünen evveliyyet, bu Sûrelerin tamamı itibariyle midir? yoksa başların da bazı âyetleri

itibariyle midir Bu rivayetler de bunlar sarîh görülüyor. Mes'eleyi bu bakımdan tedkik edenler Fatıha

tefsirinde de geçtiği üzere sahih olarak şu neticeye vâsil olmuşlardır ki âyet itibariyle Kur'andan ilk nâzil

olan bu « **اقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ** » Sûresinin başından « **مَا لَمْ يَعْلَمْ** » e kadar beş âyettir. Tam

Sûre itibariyle de Fatıhadır. Fatıha bundan ve « **مَدَّثِرٌ** » in ve « **مَزْمِلٌ** » in evvelerinden sonra nâzil

olmakla beraber tam Sûre olarak nâzil olduğundan Sûre itibariyle evvel olan Fatıha, âyet itibariyle evvel

olan da « **اقْرَأْ** » dir. İmam Ahmed ibni Hanbel, Buharî ve Müslim ve Abd ibni Humejd ve Abdürrezzak ve

daha diğerleri İbni Şihab tarikıyla Urve ibni Zübeyrden, Hazreti Aişe radiyallahü anhadan bed'i vahiy

hadîsinde -ki Fatıha da tamamı nakl edilmişti- ilk vahyin rû'yayı sadıka ile başladığını beyandan sonra Hırâ

garında Melekin gelip tazyik ile tutup sıkıp da « **اقْرَأْ** » dediğini, « **مَا أَنَا بِقَارِيٍّ** » diye cevap

verdiğini. Bunun üzerine bir daha sıkıp yine « **مَا أَنَا بِقَارِيٍّ** » diye cevap verdiğini, üçüncü de

yine bütün cühdüne irinciye kadar sıkıp bırakıp da «

**اقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ الَّذِي خَلَقَ خَلَقَ الْإِنْسَانَ مِنْ عَلَقٍ اقْرَأْ وَرَبُّكَ
الْأَكْرَمُ الَّذِي عَلَّمَ بِالْقَلَمِ عَلَّمَ الْإِنْسَانَ مَا لَمْ يَعْلَمْ** » dediğini rivayet

eylemiş olduklarından ve

Sh:»5945

hepsinden esahh olan bu rivayette ise « مَا لَمْ يَعْلَمْ » e kadar ayât diye zikr-ü tasrih edilmiş

bulduğundan ilk nâzil olanın bu âyetler olduğu esahh olarak sâbit bulunmaktadır. Sade «

اقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ

edenler olmuş ise de bu mücmel, « مَا لَمْ يَعْلَمْ » e kadar tasrih eden rivayet müfesser demek

olduğundan müfesserin mücmele müreccah olması lâzım gelir. Tamamı birden nâzil olan Sûrelerin pek az

olup ceste ceste ve ekseriya beşer veya onar âyet nâzil olduğu ma'lûm bulunduğu gibi bunlarda da beşer

âyet zikr olunduğu ve bu Sûrenin maba'di de mazmunlarına nazaran bilahara da'vetin başlamasıyle

muarazanın vukuundan sonra nüzulüne delâlet eylediği ve namazın teşri'inden sonra olduğu anlaşılın bu

âyetlerin Ebucehlin tuğyanı sebebiyle nâzil olduğu hakkında da Buharî vesâire de rivayetler nakl edilmekte

bulduğu cihetle ilk nâzil olan bu Sûrenin tamamı değil başından beş âyet, ve tam Sûre olarak nâzil

olanın Fatiha olduğu ve muhtelif rivayetlerin bu vechile tevfikı bu babdaki kavillerin ve rivayeîlerin gerek

rivayet ve gerek dirayet bakımından en sahihî bulunduğu tahkik edilmiştir. Onun için zemaşşerînin «İbni

Abbas ve mücahidden: Bu Sûre evvelü mânezeldir, mufessirînin ekserisi ise evvelü mânezel Fatiha, sonra

Sûrei kalemdir» sözü dahi Fatihada geçtiği vechile bu ma'na ile iyzah ve tevfiik edilmiştir. Hasılı esahh olan

rivayâta göre bu Sûrenin beş âyetinin evvelü manezel olması, Fatihanın tam Sûre olarak evvelü manezel olmasına ve bu arada başka Sûrelere aid bir takım âyetlerin nâzil olmuş bulunmasına münafî değildir ve şu halde İbni Abbas ve Mücahid kavliyle ekser müfessirînin kavilleri arasında hakikatte münafat yoktur ve binaenaleyh sahib keşif gibi Fatihanın ilk nâzil olan Sûre olduğu sâbit değildir zannedenlerin

Sh:»5946

fikri sahih değildir. Kur'anın gerek âyet ve gerek Sûre tertibinde nüzul sırası gözetilmiyerek mekkî ve medenî Sûrelerin ve âyetlerin takdim ve te'hîr ile mezc edilip daha ziyade ma'na münasebeti gözetilmiş bulunmasında ise mahasini nazm ve i'cazı Kur'an noktai nezarından çok büyük hikmetler vardır ki bunun en barizi hayatın seyr-ü inkişafında ve zaman hâdisat ve inkılâbatının cereyanlarıyla tahlil ve terkipte daima evvel ile âhir beynindeki vahdet ve tenasuk nizamını düşündürmektir. Mesela bu beş âyet, Fatihadan evvel nâzil olmuştur diye bunları Sûreden ayırıp da tertibde Fatihadan evvele koymağa kalkışmak gibi bir üslûb takıyb edilecek olsa idi ne bu Sûre kalır ne de Kur'anın Sûreleri ve âyetleri beyninde bir âhenk bulunurdu. Öyle yapılmayıp Kur'anın herhangi bir kısmı okunurken ve hatta her hangi

bir emri zîbâle şüru' ederken « بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ » diye başlanmakta hem her şeyden evvel « اِقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ » emrinin ma'nasını tatbiyk hem de nazmı Kur'anı hiç haleldar

etmeksizin bütün vücuhıyla hıfz-u siyanet vardır. Bu Sûrelerin bu suretle Kur'anın hıtamına doğru buraya

konulmasında şübhesiz ki ilk sırasında anlaşılın ma'nadan ziyade bir ma'nası vardır. Henüz okunacak bir

kitab verilmeden oku oku denilmekle « اَلَمْ ذٰلِكَ الْكِتٰبُ » işte o kitab diye başlayarak kıraet

olunacak kitabı tamamladıktan sonra hıtamına doğru oku oku diye emredilmesindeki ma'na elbette farklıdır.

Bunda devri kemalden, müruri zamandan sonra da nübüvvetin ilk halini ihtar ile âhiri evvele irca' eden bir

tecdid ve hiç bir zamanda kıraetten istiğna hasıl olmayacağını anlatmak üzere «

فَاِذَا فَرَغْتَ فَانصَبْۙ وَاِلٰی رَبِّكَ فَارْغَبْۙ » mazmunu mucebince biri bitince

diğerine başlamak suretiyle bir devam ma'nası vardır. İlk nüzulünde okumağa be'd için vârid olan bu

müekked emir sonradan da tekrar tekrar devam ma'nasını ifade etmek ve bu suretle evvelki Sûrede geçen

ahseni takvim ile ahkemülhâkimîn olan Allah

Sh:»5947

dîninin iyecabını tafsîl eylemek siyakında buraya derc olunmuştur ve onun içindir ki bunun başında ilk nâzil

olan beş âyet, sonradan istiğnanın mahzurunu beyan ve Allaha rücuu takrir eden «

كَلَّا إِنَّ الْإِنْسَانَ لِرَبِّهِ لَكَنَّاظِرٌ ۚ إِنَّ إِلَىٰ رَبِّكَ الرُّجْعَىٰ ۗ

» âyetleriyle ta'kiyb olunmuştur. Demek ki dîni islâm ibtida « اِقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ اِقْرَأْ » diye

okumak emriyle gelmiş ve sonrada insan bir mertebeye gelir de okumaktan, ilimden, dîn ve ubudiyetten

müstağni olur zannedilmemek ve mebd'e ve müntehâ birleştirilerek her inayet bir bidayet gibi bilinmek için

bu emri tazammun eden bu Sûre buraya derc buyurulmuştur. Bu ma'na «

﴿وَأَعْبُدْ رَبَّكَ حَتَّىٰ يَأْتِيَكَ الْيَقِينُ﴾ ۝ ﴿وَقُلْ رَبِّ زِدْنِي عِلْمًا﴾

» âyetlerinin de mantukudur.

Âyetleri - Hicazîde yirmi, Irakîde on dokuz, Şamîde on sekizdir.

«قُمْ أَهْبُ» «kalk Harfleridir. Bunlar sırasıyla terkib olunursa ق م ا ه ب - Fasılası -

bağışlıyayım, yâhud kalk heybet ver» ma'naları çıkar.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ
﴿۱﴾ اِقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ الَّذِیْ خَلَقَ ﴿۲﴾ خَلَقَ الْاِنْسَانَ مِنْ

عَلَقَ ﴿٣﴾ اِقْرَأْ وَرَبُّكَ الْاَكْرَمُ ﴿٤﴾ الَّذِي عَلَّمَ بِالْقَلَمِ ﴿٥﴾
عَلَّمَ الْاِنْسَانَ مَا لَمْ يَعْلَمْ ﴿٦﴾ كَلَّا اِنَّ الْاِنْسَانَ لِرَبِّهِ لَكَاْفٍ ﴿٧﴾
اَنْ رَاَهُ اسْتَغْنٰى ﴿٨﴾ اِنَّ اِلٰى رَبِّكَ الرَّجْعُ ﴿٩﴾ اَرَاَيْتَ
الَّذِي يَنْهٰى ﴿١٠﴾

Sh:»5948

﴿١٠﴾ عَبْدًا اِذَا صَلَّى ﴿١١﴾ اَرَاَيْتَ اِنْ كَانَ عَلٰى الْهُدٰى
﴿١٢﴾ اَوْ اَمَرَ بِالتَّقْوٰى ﴿١٣﴾ اَرَاَيْتَ اِنْ كَذَّبَ وَتَوَلٰى
﴿١٤﴾ اَلَمْ يَعْلَمْ بِاَنَّ اللّٰهَ يَرٰى ﴿١٥﴾ كَلَّا لَعِنَ لِمَ يَنْتَه
لَنْسَفَعًا بِالنَّاصِيَةِ ﴿١٦﴾ نَاصِيَةٍ كَاذِبَةٍ خَاطِئَةٍ ﴿١٧﴾ فَلْيَدْعُ
نَادِيَهُ ﴿١٨﴾ سَدِّعُ الزَّبَانِيَةَ ﴿١٩﴾ كَلَّا لَا تُطِعْهُ وَاسْجُدْ
وَاقْتَرِبْ ﴿٢٠﴾

Meali Şerif

Oku ismiyle o rabbının ki yarattı 1 İnsanı bir alaktan yarattı 2 Oku, o keremine nihayet olmıyan rabbındır 3
Kalem ile öreten de 4 O insana bilmediği şeyleri öğretti 5 Sakın okumamak etme, çünkü insan muhakkak
tuğyan eder 6 Kendini müstağni görmekle 7 Her halde nihayet rabbınadır dönüş 8 Baksan a: o nehyedene
9 Bir kulu namaz kıldığında 10 Baksan a o hidayet üzere giderse 11 Yâhud takva ile emrederse fenâ mı?
12 Baksan a: tekzîb eder, aksine giderse iyi mi? 13 Her halde Allahın görüyordüğünü bilmiyor mu? 14
Sakin, Celâlim hakkı için eğer (akıllanıp) vaz geçmezse muhakkak sürükleyeceğiz elbet biz o alını 15
Yalancı, câni bir alını 16 O vakit çağırısın o kurultayını, meclisini 17 Biz, çağıracağız zebanileri 18 Sakın onu
dinleme de secde et ve yaklaş 19

1. ﴿اِقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ﴾ oku o rabbinin ismiyle -ya'ni onun yüce adıyla, Allah ismi celîli ile

başlıyarak oku, okumağa, kıraet etmeğe başla. Bâlâda geçtiği üzere bu emir, nâzil

Sh:»5949

olurken ibtîda Hırâ mağarasında zati Muhammedîye Melek gelip canına tak diyen şiddetli bir tazyîk ile

sâdece «اِقْرَأْ» demiş, o vakte kadar zati Muhammedî okumak bilmediği için «مَا أَنَا بِقَارِيٍّ» =

ben okumuş değilim» ya'ni okumak bilmem ki ne okuyayım? demişti. Bunun üzerine yine şiddetli bir tazyîk

ile « اِقْرَأْ » demiş, o da yine « مَا أَنَا بِقَارِيٍّ » demişti. Demek ki o ilk iki « اِقْرَأْ » emri henüz

Kur'an değil, kıraet denilen fi'le şüru' için heceletme kabîlinden ihzarî bir emr-ü teklif idi, Kur'an üçüncü

defaki tazyîkten sonra olan işbu « اِقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ » emriyle başlamıştı. Şu halde bu emir, ilk

nüzulünde hem tekvinî bir mahiyette Hazreti Peygamberi okumazken okur yapmış, hem ta'lîmi bir surette

nazmiyle makrûvvü ta'yîne başlamış, hem ma'hasıyla ilk vazîfenin böyle yaradan, terbiye eden Allahı

tanıtmak ve onun ismiyle okumağa başlamak olduğunu teklîfi bir surette tehfîm eylemiştir. Bu ibtida şöyle

demek olur. Gerçi sen bu vakta kadar okumadın «

وَمَا كُنْتَ تَتْلُوا مِنْ قَبْلِهِ مِنْ كِتَابٍ

مَا كُنْتَ تَدْرِي مَا الْكِتَابُ وَلَا الْإِيمَانُ » ibaret bulunduğunu bilmezdin «

fakat işte yaratmak denilen fi'in sahibi olup kâinatı yaratan ve seni yaratıp yetiştiren, sana ve her işine

mâlik bulunan rabbini seni kudretiyle şu anda bir okur yaptı, okunacak bir Kur'an bir kitab indirmeğe

başladı. Böyle ta'lim olunduğu gibi o rabbinin ismiyle başlayarak oku!

« فَإِذَا قَرَأْتَ الْقُرْآنَ فَاسْتَعِذْ بِاللَّهِ » âyetinde de geçtiği üzere geçtiği üzere

Kıraetin hakikati, kelâmı keyfe mettefak söylemekten daha güzel bir surette muntazamen rabt ederek biribiri

ardınca ağızdan sesle çıkarmaktır ki gerek ezberden ve gerek yüzünden gerek hafî ve gerek celî mutlâka okumak demektir. Kitabın kitab olması için bil'fiil yazılmış olması şart olmadığı gibi okumak için de mutlâka yazı şart değildir. Gözle mutaleaya, zihinden tezekküre okumak itlâkı da mecazdır. Ve hakîkatte kiraetin kemali ezbere okumaktır. Hadîsi nebevîde vârid olduğu üzere

Sh:»5950

yüzünden okumanın sevab ve fazîleti zabt-u hıfza vesîle olması itibariyledir. Resûlullahın kiraeti yazıya ihtiyacı olmaksızın min tarafillâh kendine böyle nâzil olan Kur'anı hıfzından ekmel surette kiraettir ki kendi kendine veya namazda veya diğerlerine tebliğ için okumağa, okutmağa ve yazdırmağa şamildir. İşte mukaddema hiç kitab okumamış, yazı yazmamış olan nebiyyi ümmîye bu emir ile bir mu'cize olarak okunacak bir kitab verilmeğe başlanmış ve kendisi yazmadan okuyacak, okutacak, emir tarîkiyle yazdırtacak bir kiraet kudreti ihsan buyurmuştur. Ve buna besmele ile başlanması da emir olunmuştur. Ve bunun hikmeti rububiyyet muktezası olduğu da bilhassa « رَبِّكَ » izafetiyle anlatılmıştır. Hiç bir kitab okumadan ve kalem ile yazıyı bellemeden böyle bir kiraet mu'cizesi nasıl mümkün olur? gibi bir şübheye meydan bırakılmamak için kalem işine kadar gelmek üzere bervechi âtî halikiyyet vasfı ve hilkat mebdei

ile rububiyet hükmü ihtar ve tavzih olunarak buyuruluyor ki ﴿الَّذِي خَلَقَ﴾ o rabbin ki yarattı

-ya'ni yoğu yaratmak kendisinin sıfatı olan yâhud seni ve her şeyi yaratan rabbinin ismiyle oku, ki 2.

﴿خَلَقَ الْإِنْسَانَ مِنْ عَلَقٍ﴾ o insanı bir alaktan yarattı -ALAK, alekanın cem'i telâkkî

edilmiştir. Beyzâvî «insan» cem'i ma'nasında olduğu için cem'i'lenmiştir der. Kamus ve etrafından

anlaşıldığı üzere asıl lûgatte işbu alak maddesi yapışıp ilişmek ma'nasına mevzu'dur. Ve mutlâka ilişgen ve

yapışkan nesneye de denir. Bundan mutlâka kana ve kırmızı kana ve bahusus uyuşuk kana ıtlak olunmuş,

ondan bir cüz olmak itibariyle veya doğrudan doğru ilişiklik ma'nasıyla rahimdeki dutuğa da alâka

denilmiştir. Yapışkanlığından dolayı sülûke ve kuyu makarasına ve ipine ve makaranın iliştirilip ipi geçirilen

takıntısına ve işlek yola dahi alak denilir, bütün bunlar maddî ma'nadır.

Sh:»5951

Bunlardan maada alak ruhanî ve ma'nevî olarak alâka gibi aşk ve mahabbeti ma'nasına geldiği de lûgatta

musarrahtır. Müfessirîn, halkın maddî haysiyetini nazarı itibara alarak nutfenin telkîhinden sonra husule

gelen alâkanın cem'i olmasıyla iktifa etmişler ve bunu ednadan a'lâya terakkîyi göstermek için zâhir

görmüşlerdir. Lâkin ma'nevî haysiyete dahi şamil olmak üzere mutlak bir alâka, bir ilişik ma'nasına müfred

olarak mülâhaza edilmesine hem alakanın yaradılmasına dahi mebde' olan ve rabbanî bir izafetten ibaret bulunan ruhî ilişige kadar insanın bütün mebadîi hilkatine şamil, hem de okunanın ruhî bir sevgi ve alâka ile ta'kiyb edilmesi hususuna daha açık bir tenbihi müfid olacağı cihetle daha ince, daha derin, daha belîğ olur, bu surette meâle şöyle demeli: «O insanı bir ilişikten yarattı. Maamafih iki takdirde de hasılı ma'na şudur: Bir alâkadan, yâhud mücerred bir ilişikten bir insan halk eden ve alel'itlak halk etmek kendinin şânı olan rabbın hiç okumamış olanı da böyle bir emr ile elbette okutur. Onun için oku onun ismiyle 3.

﴿اقْرَأْ﴾

oku -tekrarı ifade eden bu ikinci emir okumak melekesinin tekrar ile husule geleceğine

tenbih olmak üzere evvelkini te'kid için bir tekrar olduğu gibi maba'di karfinesiyle başkalarına tebliğ veya imlâ için okumak üzere ikinci bir emir de olur. Bundan dolayı kalem ile yazı meselesi burada tasrih olunarak imkân suâlinin halli vâvi istînafiyeye veya itiraziyye veya haliyye ile şöyle itmam olunuyor.

﴿وَرَبُّكَ الْأَكْرَمُ﴾ ve o ekrem rabbındır- «رَبُّكَ» mübteda, «الْأَكْرَمُ» sıfatı, «

الَّذِي» haberdir. El'ekrem haber, ellezi onun sıfatı olmak da câizdir. İki takdirde de müsned ma'rife

olduğu cihetle kasır vardır. Evvelki vecih, siyaka daha muvafık ve nübüvvet ile ikramın kalem ile ikramdan

daha yüksek olduğunu ifadede daha zâhirdir. Ya'ni başkası değil, o her kerîmden daha kerîm

olan:

Sh:»5952

Keremine, kerametine nihayet olmiyan, ıvazsız, garazsız, korkusuz, endişesiz lûtf-ü hilmile, sebebli veya sebebsiz mu'tad ve gayri mu'tad kerem-ü inayette in'am-ü ihsan eden kerametler, mu'cizeler bahş eyliyen ve hakikatte kerim yalnız kendisinden ibaret bulunan o yaratan ve sana ismiyle başlıyarak okumayı

emreden rabbındır ancak 4. ﴿الَّذِي عَلَّمَ بِالْقَلَمِ﴾ o kalem ile ta'lim eden de -kalem ile

yazıyı öğreten, o vasıta ile ilim belleten de odur. Yoksa bir alaktan yaratılmış olan insanlar ne kalem bilirdi

ne yazı 5. ﴿عَلَّمَ الْإِنْسَانَ مَا لَمْ يَعْلَمْ﴾ o insana öyle bilmediği şeyleri öğretti-

insanda olmiyan kuvveleri, isti'dadları, melekeleri yaratarak ve deliller, nasb-u ikame ederek ve âyetler

inzal eyliyerek vehbî olarak da öğretti, kesbî olarak da öğretti. İşte öyle ekrem olan rabbın sen hiç

okumamışken mahzı kereminden sana ledünnî bir ilim vererek böyle bir emir ile seni kaleme muhtac

etmeden de okutur bilmediğin şeyleri bildirir ve bildirdi. Onun için sen de onun ismiyle bu kur'anı oku, oku.

Beyzavî der ki: Allah sübhanehu insanı ehassî meratıbdan a'lâsına nakleden ve ni'metini ızhar ile

rububiyetini takrir ve ekremiyetini tahkîk siyakında insanın mebd'e' münteha halini ta'dad buyurup bu

suretle evvelâ ma'rifetine aklen delâlet eyliyene işâret, sâniyen de sem'an delâlet eyliyene tenbih

buyurmuştur اهـ .

Doğrudan doğru hılkati mutaleanın ma'rifetullahı delâleti aklîdir. Kıraet ve kitâbette ise okuyan ve yazandan nakl haysiyeti ile delâleti sem'iyeye vardır. Bu suretle Kur'an aklî delâli dahi havî olmakla beraber onlar onun medlulü olduğundan asıl kendi delâleti delâleti lâfzıyye ve sem'iyedir. Peygamberin Allahdan öğrenerek okuduğunu nakl ve ifade eder demek olur. Kur'anın ilk nâzil olan âyetinin böyle akl ü sem'i câmi', tekvînî, teşrîî emirlerle oku oku diyerek ve kıraetin kitâbetin ilmin ta'limi, insana

Sh:»5953

en büyük keremi rabbanî cümlesinden olduğunu ihtar ederek gelmesi elbette çok ehemmiyetli, çok şayanı dikkattir. Burada Peygamberin kıraet için yazıya ihtiyacı olmadığı iş'ar olunmakla beraber şübhe yok ki kalem ile ta'limin de büyük bir ikramı rabbanî olduğu beyan buyurulmuş ve bu suretle ümmet okuyup yazmağa teşvîk ve tergîb olunmuştur. Şu kadar ki bunu anlatırken Peygamberin yazı yazmaksızın okuması, sahib kitab olması hakkındaki keremi ilâhîyi, yani nübüvvet ve risaletini isbat noktai nazarından daha yüksek olduğu da ifade edilmiştir. Netekim bu ma'na sûrei Ankebutta «

وَمَا كُنْتُمْ تَتْلُوا مِنْ قَبْلِهِ مِنْ كِتَابٍ وَلَا تَخُطُّهُ بِيَمِينِكُمْ إِذَا

«لَارْتَابَ الْمُبْطَلُونَ» âyetinde tasrih olunmuştur. Şu halde kalemin bu ehemmiyetini ifade

eyliyen âyeti ilk kıraet emriyle beraber telâkkî eden Peygamber bundan sonra kalem ile yazıyı da öğrenip

yazmak lâzım gelmezmiydi? Suâli varid olmaz. Filvaki' Peygamberin kendi eliyle hiç yazı yazmadığı ve

sûrei a'lâda «سَنُقْرُكَ فَلَا تَنْسَى» buyurulduğu üzere tarafı ilâhîden okutulanı

unutmayacağına dâir kendisine teminat verildiğinden hıfz-u zabt için de yazmağa ihtiyacı olmadığı fakat

nâzil olanı ümmetin hıfzı için vahiy kâtiblerine okuyup yazdırdığı ma'lûmdur. Aceba kendi yazmamakla

beraber yazılanı okumayı nübüvvetten sonra da bilmiyordu idi? Bu hususta da meşhur olan hayırdır,

Netekim Hudeybiye musaleha nâmesinde yazılan bir kelimeyi silmek için hangisi olduğunu Hazreti Aliye

sorduğu ma'ruftur. Maamafih Şifa ve etrafında mezkûr olduğu üzere sonradan kâtibi Hazreti Muaviyeye «

أَلْقِ الدَّوَاةَ وَ حَرِّفِ الْقَلَمَ وَ طَوِّلِ الْبَاءَ وَ فَرِّقِ السِّينَ وَ لَا
تُعَوِّرِ الْمِيمَ وَ حَسِّنِ اللَّهَ وَ مَدِّ الرَّحْمَنَ وَ جَوِّدِ الرَّحِيمَ = Ya'ni

divite lika koy, kalemi yan kes, bayı uzat, sini fark ettir, mimi körletme, Allahı tahsin, Errahmani med,

Errahîmi tecvid eyle» mealinde Bismelenin hüsni hattını emr-ü ta'rif ettiğine dâir ba'zı eserlere nazaran

yazıyı bildiği de söylenmiştir. Bunu hususî bir vahy ile söylemiş olması melhuz olmakla beraber bu «

اقْرَأ» emrinden sonra yirmi üç Sh:»5954

sene Kur'anı okumak ve yazdırmak vazîfesi olmuş olan Hazreti Peygamberin bu müddet zarfında yazıyı da

bellemiş olması müsteb'ad değil, ma'kuldür. Bu onun hiç okumamış yazmamış ümmî iken biemrillâh okur

nebiy olması mu'cizesine münafî olmaz, menhî de değildir. Mukaddema okumuş yazmış olsa idi «

إِذَا لَارْتَابَ الْمُبْطُلُونَ» buyurulduğu üzere mubtiller onun Allah tarafından indirildiğinde

şübhe edebilirler idise de nübüvvetten sonra okur olması gibi yazıyı bilmesi de şübhe değil, te'yid olur. Ve

bu âyetlerin terğibine de yakışır. Fakat bilfiil yazmadığı ve başka kitab mutalea etmediği muhakkaktır.

6. - Sûrenin bundan ilerisi hayli zaman sonra nâzil olduğu anlaşılıyor. Ve nüzulüne sebep

de Ebu Cehil olduğu rivayet ediliyor. Ezcümle Buharî ve Tirmizîde İbni Abbastan rivayet edildiği üzere

«eğer Muhammed Ka'bede namaz kılarken görürsem boynunu çiğnerim» demişti. Bu sebeble « »

ile tahzir, evvel emirde ona âid olmak üzere öyle azgın kâfir insana hitabdır. Çünkü evvelinde zâhiren redi'

ve zecir teveccüh edecek bir şey yoktur, denilmiş, bu surette « » Sûrenin evveline merbut olmamış,

Ebu Cehlin sözünü reddederek ona tevcihi hitab etmiş oluyor. Bu ise hilâfî zâhirdir. Kur'anda gâh sağa gâh

sola telvini hitab uslûbu çok, bu Sûrede « » lerde de müteaddid olarak ahenkli bir surette

yapılmış ise de makabline bir irtibatı ıktıza eden bu « » ile telvin zâhir olmuyor. Onun için bazıları da

burada Kellâ zecir için değil, hakka ma'nasına olarak maba'dini te'kidir, hitab yine Peygamberedir

demişler. Bizim anladığımızı göre hitabın evvelâ Resûlullaha olması zâhir, «kellâ» nın da makablindeki tekrar tekrar kıra'et emirlerinin hılâfından men-ü tahzir ile emri takviye olması nazmın insicamı i'tibariyle de muvafık olduğundan ma'na şu olmak lâzım gelir: sakın okumamazlık etme ya

Sh:»5955

Muhammed! ﴿إِنَّ الْإِنْسَانَ لِرَبِّهِ لَكَنَّاظٍ﴾ çünkü insan muhakkak tuğyan eder- azar, haddini

aşar, hakka karşı gelir, halka ziyan eder. 7. ﴿أَنْ رَأَاهُ اسْتَغْنَىٰ﴾ kendini müstağni görmekle

-kendini artık ihtiyacı yokmuş, gayeye irmiş, gına mertebesine, gelmiş, görmek, o re'y-ü i'tikadda bulunmak

sebebiyle azar, onun için hiç bir zaman istiğna etme de rabbının ismiyle oku, tekrar tekrar oku, emirlerini

yerine getir, zira 8. ﴿إِنَّ إِلَىٰ رَبِّكَ الرُّجْعَىٰ﴾ haberin olsunki nihayet rücu'

rabbınadır-

RUC'A, büşra vezninde rucu' ma'hasına masdardır. Ya'ni dönüş onadır, ondan kurtuluş yoktur, onun için

hangi mertebede olursa olsun istiğna etmemeli, tuğyandan sakınmalıdır. Bu hitab da Resûlullahadır.

Bununla beraber asıl murad istiğna ve tuğyan edenlere inzardır. Onun için sebebi nüzul olan müstağni

azgının tuğyanı bir misal halinde gösterilerek buyuruluyor ki:

9. ﴿أَرَأَيْتَ﴾ - Yukarılarda da geçtiği üzere gerek bir mefule teaddî eden rü'yet veya re'yden

gerekse iki mefulüne ta'diye eden ılım ma'nasından gördün mü? Gördün a, baksan a, ma'lûmun a, anladın

a gibi nazarı dikkat celb eden bir hitab ile ne dersin? Görüşün, re'yin, bilgin ne ise bana haber ver demek

ma'nasına kullanılır bir isitfhamdır ki ekseriya maksad hakkikaten istifham ve istihbar olmayıp sorulan hale

nazarı dikkati celb ile bir takbih veya tevbih veya ta'cib olur. Onun için biz de yerine göre gördün mü? Ne

dersin? Söyle bakalım! Baksan a diye terceme ide geldik. Burada üç « أَرَأَيْتَ » vardır. Müfessirîn

bunların tefsirinde bir çok vecihler beyan etmişlerdir.

BİRİNCİSİ, hepsinin de aynî muhataba, ya'ni hitabı hass ile Peygambere ve hitabı amm ile insana

müteveccih

Sh:»5956

olması kabil olduğu gibi tarafeyn beyninde bir muhakeme veya bir hatabet üslûbiyle sağa sola telvini hitab

olmak da kabil ve daha ma'nâlıdır. Bu birincinin evvelâ Hazreti Peygambere hitab olduğu zâhirdir, dolayısıyla de hitab şanıdan olan herkese hitab olur. Bunda bir azgını cürmi meşhud halinde ihzar ederek gördün mü? Baksan a şuna kendini müstağni saydığı için nasıl azgınlık ediyor diye takbih ile Peygambere ve dolayısıyla insanlığa bir irâe ve teşhir vardır. Ya'ni ya Muhammed! Yâhud, ey insan baksan a:

10. ﴿الَّذِي يَنْهَىٰ . عَبْدًا إِذَا صَلَّىٰ﴾ o nehy eden azgına, bir kulu namaz

kıldığında -namaz kılan bir kulu bilhassa namaz kıldığı sıra nehy etmek ne büyük cür'et ne büyük azgınlıktır!. İşte bu, o nehyi, kendini müstağni gördüğünden dolayı yapıyor. Kıraetten bahs olunurken namaza geçilmesi onda kıraetin bir rûkn olması ve namazın bütün ibadetlere esas ve dînin direği bulunması hasebiyledir. Ve bu gösterir ki bu âyetlerin nüzulü namazın teşriinden sonradır.- İbni Atiyyenin beyanına göre burada namaz kılan bir abidden murad Resulullah, nehy eden de Ebu Cehil olduğunda müfessirîn ihtilâf etmemişlerdir. Ahmed, Müslim, nese'î ve daha başkalarının Ebu Hüreyreden rivayetlerinde: Ebu Cehil Resulullahı namaz kılarken görürse muhakkak boynunu çiğneyip yüzünü sürteceğine dâir Lât-ü uzzâya yemîm etmiş, sonra da Resulullah namaz kılarken dediğini yapmak için varmış, fakat birdenbire arkasına dönmüş elleriyle korunarak çekilmiş, ne oldu sana denildiğinde, onunla benim aramda ateşten bir handak, bir hevl ve bir takım kanadlar var demiş, Resulullah da bana yaklaşıydı

Melâike onu parça parça ederlerdi «

لَوْ دَنَى مِنِّي اخْتَطَفْتَهُ الْمَلَائِكَةُ عُضْوًا عُضْوًا » buyurmuş. Allah teâlâ da
« كَلَّا إِنَّ الْإِنْسَانَ » ilâ âhirissûre inzal buyurmuştur. Tirmizînin rivayetinde

de

Sh:»5957

Peygamber namaz kılarlarken ebu Cehil ben seni bundan nehy etmedimmi? Ben seni bundan nehy etmedimmi? Ben seni bundan nehy etmedimmi diyerek varmıştır. Ümeyye ibni halef Selmani namazdan nehy ederdi diye Hasenden merviy olan rivayet sahih olamaz. Çünkü Selmanın islâmı hicretten sonra Medînede olduğunda hılâf bulunmadığı gibi Sûrenin Mekkî olduğunda hılâf bulunmadığı gibi Sûrenin Mekkî olduğunda da hılâf yoktur. Eğer Selmandan başka Bilâl ve saire gibi diğer biri hakkında vaki' ise âyetin hükmü âmm olduğu için ona ve emsaline de şamil olacağında şübhe yoktur. Ebu Hayyanın nakline göre Tebrîzî demişti: burada salâtın murad öğle namazıdır, denilmişki bu islâmda ilk kılınan cema'attir. Ebu Bekir, Ali ve sabikundan bir cema'at beraberdi, bunlar namaz kılarlarken Ebu Talib oğlu Ca'ferle beraber uğramıştı, ona haydi amucanın oğlunun cenahında sende kıl dedi ve kendisi mesruren gitti. Ve

Ebu Tâlib şu beyitleri söylüyordu:

ان عليا و جعفرًا ثقتي عند ملم الزمان والكرب
والله لا اخذل النبي ولا يخذله من يكون من حسبي
لا تخذلا و انصرا ابن عمكما اخي لامى من بينهم و ابي

Resulullah da bununla ferahlanmıştı. **اهـ**. Âlûsî derki: bunda nazar vardır. Çünkü namaz hiç hılâfsız

isra gecesinde farz kılınmıştır. İsrarın hicretten bir sene evvel olduğuna da İbni hazm, icma' iddi'a etmiştir.

İbni faris de hicretten bir sene ve üç ay evvel olduğuna cezm eylemiş, Süddî de bir sene ve beş ay demiştir.

Ebu Tâlibin vefatı ise hicretten üç sene kadar evveldir. Zira Hazreti

Sh:»5958

Hadicenin vefatından üç veya beş gün mukaddemdir. Onun vefatı ise sahibi bi'setten on sene sonradır. Şu

halde Ebu Tâlib namazın farziyyetini idrâk etmemiştir. Gerçi Kazıy İyâz Zührîden isranın bi'setten beş sene

sonra olduğunu nakletmiş, Nevevî ve Kurtubî de bunu tercih eylemiş iseler de buna söz edilmiştir. **اهـ**.

Lâkin Âlûsînin bu i'tirazını biz vârid görmüyoruz. Çünkü israda farz kılınan mutlak namaz değil, beş vakit namazdır. Binanealeyh ondan evvel müezzemilde geçtiği vechile gece kıyamının farz olması gibi bir öğle namazının da farz kılınmış olmasına münafi olmaz. Kaldıki mezkûr rivayette salâti zuhur denilmiş, farz olduğu tasrih de olunmamıştır. Hazreti Ömerin islâmı üzerine ilk olarak alenen kılındığı rivayet olunan namaz da bu olmak gerektir. Ancak sebebi nüzul olan vak'adaki namaz öğle namazı olsa bile âyette de murad yalnız odur demek doğru olmaz. Çünkü âyet mutlaktır. Meşru' olan her hangi bir namaza şamildir. Gerek farz ve gerek nafil her hangi bir namazdan nehiy namazdan nehiy olmak haysiyetiyle bu tuğyan hükmüne dahildir. Meğerki esas nehiy namazın kendisinden değil de ahvali mukarrinesinden biri itibariyle olsun o vakit câzi olabilir. Meselâ vakti kerahette veya magsub bir yerde namaz kılmaktan nehiy bu hukme dahil olmaz. Çünkü bunlardan nehiy namazın kendisinden değil, mukarini bulunan zaman veya mekândan dolaydır. Maamafih ba'zıları ihtiyat ederek bu gibi ahvalde bile nehiyden tehâşî etmiş ve yalnız beyanı hakikat ile iktifa eylemişlerdir. Netekim rivayet olunurki Hazreti Ali kerremallâhü vecheh musallâda Bayram namazından evvel namaz kılan ba'zı kimseleri gördüğü zaman Resulullahı böyle yaparken görmedim demiş, öyle ise neye nehy etmiyorsun denilmesine karşı da «

أَرَأَيْتَ الَّذِي يَنْهَى عَبْدًا إِذَا صَلَّى

rivayette de bir kulu namaz kılarken nehy etmeği arzu

Sh:»5959

etmem ve lâkin onlara Resulullahtan gördüğümü söylerim demiştir. Yine bu nükte iledir ki İmamı a'zam Ebu

Hanîfe «rahmetullahi aleyh» Hazretleri, Kendisine İmam Ebu Yusûf «musallî rûku'dan başını kaldırırken «

«رَبَّنَا لَكَ الْحَمْدُ» der diye cevap «اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي» der mi?» diye sorduğu zaman

vermiş, nehyi tasrih eylememiştir. Sair ibadetlerden nehyde namazdan nehye kıyas olunur. Bu babda

kavlen nehy ile fi'len ve halen nehiy arasında fark da yoktur. Bir insanı meşgul ederek namazdan, ibadetten

alıkoymak da bu hükmünde dahildir. Oda Ebu Cehil gidişidir.

11. ﴿أَرَأَيْتَ﴾ baksan a -ya'ni bak, gör, düşün, bil de haber ver bakalım ne dersin?- 12.

﴿إِنْ كَانَ عَلَى الْهُدَىٰ . أَوْ أَمَرَ بِالتَّقْوَىٰ﴾ bu kazıyye şartıyye

olduğundan cezası mahzuftur. «كان» «امر» zamirleri abde de nehy edene de râci' olabilir. Ve ona

göre «أَرَأَيْتَ» hitabı da mukabiline teveccüh eder. Abde raci' olduğu takdirde hitab, nehy eden tahvil

ile telvîn edilmiş olur ki bu daha nüktelidir. Ma'nâ şu olur: Düşünsene! Ey namaz kılan bir kulu nehy eden

azgın insan! Eğer o kul hidayet, doğruluk, hak üzere gitse yâhud onunla beraber daha yükselerek

diğerlerine de takva ile, Allahdan korkup fenalıktan sakınmakla emr etse ne olur? Fena mı olur? Sen onu Allahın iyi, kötü her şey'i görüyor olduğunu bilmez de senin nehyini dinler mi sanıyorsun? Nehy eden râci' olduğu takdirde ise hitab, yine evvelki siyakta olarak abde müteveccih olup ma'nâ şu olur: Ey o kiraetle me'mur olup da namaz kılan kul! Ya Muhammed! O namazdan nehy eden bu azgın insânı gördün a, şimdi şunu bir düşün: eğer öyle azgınlık etmeyip de hakk-u hidayet üzere gitse yâhud namazdan nehy edeceğine Allah korkusuyla korunmak emr etse ne iyi olurdu? O halâ Allahın görüyor olduğunu bilmedi değil mi? 13. ﴿أَرَأَيْتَ﴾ -bunda da iki vecih muhtemeldir ve

Sh:»5960

Peygambere hitab olduğuna göre şöyle demek olur: baksan a, yâhud gördün a ya Muhammed! Sen doğru olduğun, hakkı söylediğin halde ﴿إِنْ كَذَّبَ﴾ eğer o namazdan nehy eden azgın tekzîb ediyor, inanmıyor ﴿وَتَوَلَّى﴾ ve öyle tekzîb ile, iymansızlıkla haktan yüz çeviriyor tersine gidiyorsa eyimi olur? Nehy eden azgına hitab olduğuna göre de şöyle demek olur: Baksan a, ey okulu namazdan nehy eden azgın! Eğer o kul senin nehyini dinleyip hakkı tekzîb etse, namaz kılmayıp tersine gitse eyi mi olur.

14. ﴿أَلَمْ يَعْلَمَ بِأَنَّ اللَّهَ يَرَىٰ﴾ bilmedi mi ki her halde Allah görüyor?- sonra

kendisine varılacak olan Allah her halde doğruyu da eğriyi de, iyiyi de, kötüyü de hepsini görür ve herkesin

ameline göre cezasını verir. Bu « أَرَأَيْتَ » zamiri de « أَلَمْ يَعْلَمْ » hitabının mukabiline âid olarak

bir bakıma « عَبْد » e bir bakıma da nehy edene raci'dir. Hitab nâhîye olduğu surette « عَبْد » e râci'

olup istifhamı inkârî olarak: Okul Allahın hepsini gördüğünü bilir. Senin nehyini dinlemez ey azgın! Demek

olur. Hitab Peygambere olduğu surette de nâhîye râci' olup istifhamı takrirî olarak: O azgın hâlâ bilmedi mi?

Hâlâ bilmediyse bilsin ki Allah her iki takdirde de hepsini görüp duruyor ya Muhammed! Demek olur ve

ikisinde de o azgına tehdidi ifade eder. Keşşafın dediği gibi iki şartın ikisinin de cevabı yapmak câiz olsa

bile şartların cezaları mahzup olarak bunun bir cümlei istinâfiyye olması daha muvafıktır. 15. ﴿ كَلَّا ﴾

-o azgının halinden red'u tahzirdir. Ya'ni hakikat onun zannettiği gibi değil, sakın ﴿ لَعْنًا ﴾ - « لام »

kasem için taviyedir, ya'ni şâni ülûhiyyete

Sh:»5961

kasem olsun, celâlim hakkı için eğer ﴿ لَمْ يَنْتَه ﴾ o azgın vaz geçmezse -o istiğna ile tuğyandan, o

nehyiden vaz geçip akıllanmazsa ﴿ لَنْسَفَعًا ﴾ - tenvin, te'kid için olan nunı muhaffefeden

mübeddeldir. « لَنْسَفَعَنَّ » demektir. Çünkü fi'le tenvin dahil olmaz.

SEFİ' şiddetle tutup çekmektir, ya'ni muhakkak yakalayıp sürükliyeceğiz elbet ﴿بِالنَّاصِيَةِ﴾

nasıyeyi -yâhud nâsiyesiyle.

NÂSIYE, ma'lûm ki alındaki saç, perçem demektir. Onun bittiği cebheye, alına, ya'ni alnın üstünde başın ön tarafına dahi itlak olunur. Burada murad baştan ve dolayısıyla şahıstan kinayedir. Onun için şu bedel ile

iyzah olunuyor: 16. ﴿نَاصِيَةٌ كَاذِبَةٌ خَاطِئَةٌ﴾ Yalancı, hatfekar: Cânî bir nâsiyeyi -bu

bedelin nekire olarak getirilmesi emsaline ta'mim içindir. ﴿كَاذِبَةٌ، خَاطِئَةٌ﴾ ile tavsifi de hem

nekirenin ma'rifeden bedeliyyetini tashih, hem sürüklenmenin illetini beyan hem de sürüklenecek

nâsiyeden murad nefsi şahsı olduğunu iyahtır. Zira yalanı söyleyen hatfeyi, cinâyeti işliyen odur. Maamafih

kinaye hakikatin de iradesine mani' olmaz. 17. ﴿فَلْيَدْعُ نَادِيَهُ﴾ O vakit çağırın o nadîsini

-NÂDÎ halkın meşveret gibi, bir şey için konuşmak üzere bir yere toplanmaları ma'hasına nedveden gelir.

Netekim islâmdan evvel Mekke'de Kureyşin toplandığı parlaman binasına «Darünnedve» denilirdi. Nâdî

orada ve o gibi yerlerde toplanan hey'ettir ki bezm, meclis, mahfil, kongre, parlaman ta'birleri gibidir. Yeni

Türkçede bu gibi büyük ictimalara eski bir ta'bir ile kurultay denilmek şayi' olduğu için «

﴿فَلْيَدْعُ نَادِيَهُ﴾ çağırın kurultayını diye terceme olunmak zamanımız şivesine daha uygun gelir.

Tirmizîde

Sh:»5962

de rivayet olunduğu üzere Ebucehil, nâdîce ekseriyyet kendisinin olduğunu söylediği cihetle bu âyetle ona

işaret olunmuş, şu cevab ile karşılanmıştır: 18. ﴿سَدَّعُ الزَّبَانِيَةِ﴾ -ZEBÂNÎ, ZEBANÎYE,

azâb melâikelerine isim olmuştur. Demişlerdir ki asıl lûgatte şurda, ya'ni zabîta kuvveti demektir. Lâfzı

cemî'dir. Ba'zıları abadîd gibi lâfzından müfredi yoktur demişler, ba'zıları da müfredi zibniyye yâhud zibniy

demişler ki defi' ma'nasına zebne nisbet demektir. Buna göre cem'inde zebâniye « يا » nın teşdîdiyle

olmak lâzım gelirse de tahfif olunmuş demektir. Bu zebânîlerin da'vetinden anlaşılır ki o yalancı, cânî

nâsiye Cehenneme sürüklenecektir. 19. «SECDE AYETİDİR» ﴿كَلَّا﴾ Sakın -tahzir üzerine tahzirdir.

﴿لَا تُطِعْهُ﴾ ona itaat etme -öyle müstağni yalancı, cânî, namazdan nehy eder azgını dinleme,

rabbına itaatle okumakta sebat eyle ﴿وَاسْجُدْ﴾ ve secde et- rabbının emrine inkiyad ile oku ve

secdeye devam et ﴿وَاقْتَرِبْ﴾ ﴿سَجْدَةً﴾ ve yaklaş -secde ile, namaz ile ve yakınlığa sebep olan

sair ibadet ve ubudiyyet ile kulluk ederek biz rabbına yaklaş. Çünkü hadisi sahihte de vârid olduğu üzere «

أَقْرَبُ مَا يَكُونُ الْعَبْدُ إِلَى رَبِّهِ وَهُوَ سَاجِدٌ = kulun rabbına en yakın

olabileceği hal secde ederkendir». Bir hadîsi kudside de «

لَا يَزَالُ الْعَبْدُ يَتَقَرَّبُ إِلَيَّ بِالنَّوَافِلِ حَتَّىٰ أَكُونَ سَمْعَهُ وَ
بَصَرَهُ وَ قَلْبَهُ الخ

ben onun işittiği kulağı, gördüğü gözü, duyduğu kalbi olurum, benimle eşidir, benimle görür, benimle

duyar» buyurulmuştur. Burada secde yukarıdaki salât karfinesiyle namaz ma'nasına olmak dahi muhtemil

ise de hakikati üzere bilhassa kendi ma'nasında olmak daha zâhirdir. Zira « **وَاقْتَرِبْ** » namaz ve sair

envai kurbete şamildir. Secdenin ayrıca tahsiysi

Sh:»5963

« **اقْرَبْ مَا يَكُونُ** » hadîsi mucebince ehemmiyetini tansıyır. Çünkü secde bütün yakınlığın

esas olan hudu' ve inkiyadın ekme suretidir. Sahîhaynde sâbit olduğu üzere aleyhissalâtü vesselâm «

« **إِذَا السَّمَاءُ انشَقَّتْ** » da ve bu Sûrede tilâvet secdesi yapmıştır. Biz de okuyalım, Allahü

ekber diyüp secdeye kapanalım ve Allaha peyderpey yakınlığa çalışalım, nihayet dönüş onadır.

